

Posudek na magisterskou diplomovou práci z jazyka francouzského

Marianna Gabzdilová

PRACOVNÍ PAMĚŤ V SIMULTÁNNÍM TLUMOČENÍ A JEJÍ KAPACITA

UK FF ÚTRL Praha, duben 2008

Diplomová práce Marianny Gabzdilové, která má charakter synchronní teoreticko-empirické studie, je jedním z prvních experimentálních výzkumů u nás věnovaných kapacitě pracovní paměti s ohledem na jazykový faktor, a to u profesionálních tlumočnicků, studentů tlumočení a studentů bez tlumočnické praxe. Magisterská diplomová práce zpracovaná na Ústavu translologie FFUK se tímto tématem zabývá vůbec poprvé. Cílem práce bylo rozšířit dosavadní výzkum o nové skutečnosti v oblasti pracovní paměti tlumočnicků a doložit je na vlastním provedeném experimentu.

Diplomová práce má 66 stránek (+ přílohy, včetně CD) a je rozdělena do dvou částí: teoretické a empirické. V první části diplomantka nejdříve podává přehled názorů na paměť a její druhy (dlouhodobá, krátkodobá, pracovní) a podrobně popisuje jednotlivé teoretické modely pracovní paměti (Baddeley, Cowan, Ericsson a Kintsch) a srovnává je navzájem. Dále se zamýšlí nad rolí a významem pracovní paměti v procesu simultánního tlumočení (Gile, Christoffelsová, Padillová, Gerver, Daró, Fabbro, Bajo a další) a na zpracované literatuře dokazuje, že neexistuje jasná shoda badatelů na tom, co to ve skutečnosti pracovní paměť je, ani jak přesně je tato paměť využívána v průběhu simultánního tlumočení. Studie realizované v oblasti pracovní kapacity ukazují, že větší kapacita pracovní paměti souvisí se schopností kvalitního simultánního tlumočení. Diplomantka tedy klade otázku o rozvoji této kapacity, zda se jedná o vstupní předpoklad pro tlumočnickou profesi, nebo zda kapacita pracovní paměti souvisí s tlumočnickým výcvikem a praxí. V další části DP proto podává přehled experimentálních výzkumů zaměřených na rozvoj pracovní paměti, měření a testování její kapacity pomocí různých úkolů. V současnosti je kladen důraz zejména na procesní aspekt pracovní paměti, a proto jsou používány především úkoly vyhodnocující nejen paměťový rozsah, ale také zpracování informace. Diplomantka dokládá, že myšlenku rozvoje kapacity pracovní paměti s delší praxí podporují výsledky jen některých experimentálních studií, mnohokrát byl rozdíl v kapacitě pracovní paměti u zkušených tlumočnicků a jedinců bez zkušenosti popřen. Souvisí tedy lepší výsledek profesionálních tlumočnicků v experimentálním výzkumu s vyšší efektivitou zpracování informace a větší kapacitou pracovní paměti nebo se jedná o specifickou dovednost? Pokud by se jednalo o specifickou dovednost, jsou k ní nutné nějaké původní individuální předpoklady nebo jí lze dosáhnout tréninkem? Toto je jedna ze základních otázek didaktiky tlumočení. Právě poznatky z této oblasti mohou napomoci zdokonalení tlumočnického výcviku v jednotlivých tlumočnických školách a kurzech a efektivnější přípravě budoucích tlumočnicků. Neméně důležitou otázkou v přípravě budoucích tlumočnicků je i jejich jazyková příprava. Má jazykový faktor na zmiňované kognitivní procesy zásadní vliv? Jak se tento vliv liší v případě mateřského jazyka a jazyka cizího? Jasně a přesvědčivé odpovědi dodnes neexistují. Diplomová práce M. Gabzdilové se pokouší nalézt odpověď na otázku jazykovou i paměťovou. Většina studií v oblasti simultánního tlumočení zaměřených na zkoumání kapacity pracovní paměti se zabývala především těmi nejrozšířenějšími jazyky jako je angličtina či francouzština a replikace jednotlivých studií v jiných jazykových provedeních nejsou zatím příliš rozšířené. V teoretické části práce diplomantka prokázala, že velmi dobře prostudovala odbornou literaturu a že problematiku,

spojenou s pojmovým aparátem, definicemi a názory jednotlivých autorů zpracovala logicky, uceleně a kultivovaným jazykem.

Na základě takto prostudovaných poznatků si diplomantka v závěru stanoví pro vlastní experiment pracovní hypotézu, podle které kapacita pracovní paměti s delší tlumočnickou praxí narůstá a vliv jazykového faktoru je s delší praxí méně výrazný. V empirické části prostřednictvím české a francouzské verze poslechového testu rozsahu pracovní paměti porovnává tři skupiny probandů, z nichž by skupina s nejdelší tlumočnickou praxí měla dosáhnout nejlepších výsledků jak v české, tak ve francouzské verzi testu.

Diplomantka si stanovuje i dílčí hypotézu, že kvalita převedení sledovaných částí bude celkově nižší a míra zhoršení při porovnání všech textů znatelnější u studentů tlumočení než u profesionálních tlumočnicků, kteří mají větší zkušenosti a delší praxi, dokáží lépe nakládat se svou pracovní kapacitou a mají lépe osvojené nejrůznější tlumočnické techniky. Chce tak potvrdit, že tlumočnickou kompetenci lze systematickou přípravou a tréninkem do značné míry vylepšit.

Ve druhé, empirické části diplomové práce svou hypotézu testuje na třech skupinách subjektů (10 studentů specializace tlumočení na ÚTRL, 10 profesionálních tlumočnicků a 10 studentů 2.ročníku ÚTRL bez předchozího tlumočnického výcviku). V této souvislosti vysoce oceňují přípravu i celé provedení experimentu, kdy se diplomantka cíleně snažila vyhnout nežádoucím a interferujícím proměnným, a proto přihlédla k řadě prací pojednávajících o výzkumných metodách (pilotní fáze projektu pro ověření funkčnosti, vyloučení efektu pořadí jazyků – češtiny a francouzštiny - u poslechového testu vět apod.). Diplomantka pro měření kapacity pracovní paměti zvolila poslechový test pracovní paměti, který byl částečnou replikací předchozího výzkumu Timarové (2007). Tato původní studie také zkoumala kapacitu pracovní paměti na skupině profesionálních tlumočnicků, studentech tlumočení a netlumočnických, ale pouze na češtině, tedy mateřštině všech probandů, zatímco diplomantka si zvolila měření kapacity pracovní paměti ve dvou jazycích, češtině a francouzštině. Z hlediska homogenosti jednotlivých skupin byl tento experiment realizován jako nejkompaktnější a nejpřesnější. Poté M. Gabzdilová výsledky podrobně analyzovala a vyhodnotila. Výsledky experimentu její hypotézu nepotvrdily. Výkon profesionálních tlumočnicků se významně nelišil od výkonu netlumočnicků, kapacita pracovní paměti byla v obou případech srovnatelná. Zároveň nebyl zaznamenán žádný významný rozdíl, ani pokud jde o jazykový faktor. Jeho vliv byl u profesionálních tlumočnicků, tak i netlumočnicků srovnatelný. Jediný statisticky významný rozdíl byl zjištěn mezi skupinou studentů specializace tlumočení a netlumočnicků. Výkon studentů specializace tlumočení byl výrazně lepší. Výsledky svého výzkumu Diplomantka zasazuje do kontextu současného experimentálního výzkumu, klade řadu otázek, zamýšlí se nad příčinami nepotvrzení hypotézy a snaží se vyvodit konkrétní závěry a doporučení. Správně spolu se Shlesingerovou hovoří o tom, že profesionální tlumočníci si zcela jistě osvojují praxí určité strategie, že kapacita pracovní paměti není absolutní hodnotou, ale že ji lze měřit pouze ve vztahu ke specifickým úkolům. Rovněž se odvolává na Seleskovitchovou a její teorii smyslu, kde se poukazuje na zásadní rozdíl mezi zapamatováním verbální a neverbální složky informace. Profesionální tlumočníci pracují především se smyslem slyšeného sdělení, který převádějí z jazyka výchozího do jazyka cílového. V provedeném experimentu si měli probandi zapamatovat poslední slova jednotlivých vět v jejich přesném pořadí. Jak poukazuje Mizuno, za normálních podmínek při své práci profesionální tlumočníci něco takového většinou nedělají. Je-li kapacita pracovní paměti obecnou kognitivní vlastností, pak výsledky této diplomové práce do značné míry popírají její možný rozvoj s narůstající praxí v oblasti simultánního tlumočení. Z výsledků DP také vyplývá, že zpracování informací v cizím jazyce je náročnější než v mateřštině. Pro přípravu kvalitních budoucích tlumočnicků je tedy nutná

intenzivní jazyková příprava , zaměřená nejenom na znalost lexika ale především na proces efektivního zpracování cizojazyčné informace.

Diplomová práce M. Gabzdilové se zabývala dosud u nás nezpracovanou tematikou a její přístup k přípravě a realizaci samotného experimentu je z metodického hlediska naprosto přesný, precizní a objektivní.

K obsahové stránce diplomové práce nemám žádné připomínky. Velmi pozitivně hodnotím, že ačkoliv diplomantka čerpala v převážné většině z anglicky psaných publikací a pracovala s řadou nových pojmů z oblasti kognitivní psychologie, kde česká terminologie není vždy ustálená anebo ani neexistuje, snažila se veškeré termíny přeložit a často musela navrhnout i svůj vlastní překlad (zdařilý či méně zdařilý). K formální stránce mám pouze drobnou poznámku: pokud jde o resumé v angličtině (s.56-57), doporučovala bych dát je zkontrolovat rodilému mluvčímu a opravit formulační neobratnosti.

Práce Marianny Gabzdilové splňuje všechny náležitosti magisterské diplomové práce, je napsaná jasně, samostatně, srozumitelně a poctivě. Způsobem zpracování dané problematiky diplomantka prokázala, že velmi dobře zvládla veškerou odbornou literaturu, že s prostudovanou literaturou a empirickým materiálem dovede výborně pracovat a je schopna jednotlivé úvahy, názory a poznatky velmi dobře utřídit, předložit a systematizovat. V této souvislosti oceňuji rozsáhlou bibliografii uvedenou v závěru diplomové práce.

Domnívám se, že uvedené téma bylo zpracováno velmi zdařile a že by tato diplomová práce mohla být předložena i jako práce rigorózní (PhDr.).

Doporučuji rovněž výsledky získané během uskutečněného experimentu a závěry z toho vyvozené publikovat v některém ze zahraničních či domácích odborných translatologických časopisů.

Diplomovou práci **Marianny Gabzdilové** doporučuji k obhajobě a hodnotím ji stupněm **výborně**. O definitivní klasifikaci rozhodne vlastní průběh obhajoby.

Doc.PhDr. Ivana Čeňková, CSc.

Praha 13.5.2008